

FOLIA SELECTA

KUKLAY ANTAL: Pilinszky János A pokol hetedik köre c. verséről	1
JACQUES MARITAIN: Részlet a Court traité-ből Jacques Maritain.....	2
DOHLHOFF LILLY: Budapestre érkezett Jacques Maritain.....	5
G.L.: Jacques Maritain Budapesten	8
GÁBRIEL ASZTRIK: Jacques Maritain, vatikáni követ	10
RÓNAY GYÖRGY: A modern egyházatya. Jacques Maritain nyolcvan éves..	14
FLORILEGIUM - Jacques Maritain gondolataiból	17
Jacques Maritain bibliográfia. Magyar nyelvű írások	18

Köröm, 1996 szeptember

Pilinszky János:

A POKOL HETEDIK KÖRE

*A pokol első, második,
harmadik, negyedik köre,
majd az ötödik, hatodik
és végül is a legutolsó.*

*Itthon vagyok.
Engedd, hogy lepihenjek
és meggörbülve elaludjak végre,
hiszen itt is jelen vagy.*

Dante völgykatlanszerű alvilágának bűneik súlya szerint egyre mélyülő kilenc körében - a Költő emlékezete szerint hétben - szenvednek a kárhozottak. A legutolsó kör a Kocitusz, az árulók kútja, Júdás és társai helye,

„hol átlátszón, mint szálka az üvegben,
egészen a jég alatt volt minden lélek,

s feküdt vagy állt, szobornál merevebben,
fejest vagy talpast, - s volt kinek a lába arcába
görbült, gyötrelmes ívekben.”

„Itthon vagyok.” Végül is minden bűn árulás, a Jóság elárulása, Aki szívem legmélyén lakik: a Kocituszban. Mert az emberi szív - minden árulása ellenére - a Jóságra éhes, csillapíthatatlanul.

Jacques Maritain:

Court traité de l'existence et de l'existant
(Rövid értekezés a létezésről és a létezőről)

Részlet*

Az emberek ismernek engem. Tárgyként ismernek, nem alanyként. Alanyiságomat, mint olyat, nem ismerik. Nemcsak kimeríthetetlen mélysége marad ismeretlen számukra, hanem az egész alanyiságnak ez a minden egyes tevékenységnél való jelenléte, az a belső körülmények, természeti adottságok, szabad választások, vonzódások, gyengeségek, talán erények, szerelmek és fájdalmak által jellegzetes létezésbeni összetettség is, ez a benső életerejű atmoszféra, amely egyedül ad értelmet mindenegyres tettemnek. Mások által, tehát tárgyként ismertnek lenni, a szomszéd szemében látni magunkat (ebben igaz van Sartre-nak) azt jelenti, hogy az ember eloldódik maga-magától, sérült önazonosságában, vagyis - ítélje el ez a mások szemében megjelenő *ő* az *ént*, vagy ami sokkal ritkábban fordul elő, övezze tisztelettel - az ember mindenképpen nem az igazságnak megfelelően ismert. A bírósági ítélőszék jelmezes mulatság, ahol a vádlottat fölruházzák egy ál-önmagával, aki tartja tettei mérlegét. A legtöbb bíró távolabbra néz a durván külső tényezőknél, melyekkel régebben beérték, s megkísérli figyelembe venni a belső felelősség fokozatait. Sokan kimutatják, hogy annak az igazsága, amit ez a felelősség elítél, ismeretlen marad az emberi igazságszolgáltatás számára. Jézus, amikor az emberi igazságszolgáltatás faggatta, tartozott magának azzal, hogy hallgasson.

Isten ismer engem. Ismeri teljes valómat, úgy is, mint alanyt. Számára én a magam alanyiságában vagyok jelen, neki nem kell engem tárgyiasítani, hogy ismerjen. Az ember ebben az egyetlen esetben ismert alanyként és nem tárgyként, az alanyiság teljes mélységében és minden zugában. Egyedül Isten ismer így engemet, egyedül neki vagyok leplezetlen. A magam számára nem vagyok leplezetlen. Minél inkább ismerem alanyiságomat, annál inkább homályban hagy. Ha Isten nem ismerne, senki sem ismerne; senki sem ismerne igazságomban, létemben, senki sem ismerne engem alanyként.

Azt szeretné ez mondani, hogy létemnek senki sem szolgáltatna igazságot. Sehol sem lenne számomra igazságosság, lényem abban az igazságtalan megismerésben fürödne, melyet mások, a világ alkot rólam, s abban az ismeretlenségben, amelyben én vagyok magam felől. De ha semmiféle igazságosság nem lehetséges lényemet illetően, akkor semmi remény sem lehetséges számomra. Ha Isten nem ismeri az embert, s közben az ember mélyen

---

* Oeuvres Complètes IX. 78-81.0. Ford. Dabóci Mária

megtapasztalja személyes létezését és alanyiságát, akkor a reménytelen magányosságot is megtapasztalja; és akkor egyetlen forrásként a halál utáni sóvárgás s még inkább a teljes megsemmisülés vágya fakadhat föl benne.

Végül ha arról tudok, hogy ismert vagyok alanyként, létem teljes dimenziójában, ez nemcsak annak tudását jelenti, hogy igazságom ismert s hogy ebben az ismerésben születik felőlem a helyes megítélés. Ez azt is jelenti, hogy *megértett* vagyok. Isten, még ha elítél is, tudom, hogy ért. Első pillanatra - a bennünk lévő rossz miatt - félelemmel és remegéssel tölt el mindnyájunkat a gondolat, hogy az ismer minket, aki a szíveket és veséket vizsgálja. De ha mélyebben megfontoljuk, hogyan ne gondolnánk arra, hogy Isten, aki ismer minket magunkat és minden szegény lényt körülöttünk, akiket mi tárgyakként ismerünk, s akiknek leginkább a nyomorát látjuk, O a maguk alanyiságában ismeri mindüket, leplezetlenül. Hogyan ne gondolnánk arra, hogy sebeikkel s a bennük lévő rosszal egyidőben ismeri természetüknek, amelyet O adott, titkos szépségét, a szabadságnak, melyet gyakorolnak, a legkisebb jószág szikráit, jóakarataknak - melyet az anyaméhtől a sírig igyekeznek kibontakoztatni - minden jószág-rejteket, amelyről az ember maga nem is tud? A kimerítő isteni ismerés szeretettel teli ismerés. Ha tudjuk, hogy Isten ismer minket, akkor nemcsak az igazságosságról tudunk, hanem az irgalmasságról is.

Mindenesetre szeretném megjegyezni, hogy saját tetteink csak azért elfogadhatóak a magunk számára, mert a róluk való tudásunk az alanyiság homályos megtapasztalásába merül. Mint fészekben, kelnek ott ki, ahol minden, maguk a legrosszabb belső válságok és a legrosszabb szégyelteségek is cinkosak velünk abban, hogy belőlünk erednek a megélt jelen pillanat páratlan üdeségében; az alanyiságtól eredve merülnek abba az anyai légkörbe, amelyről az imént beszéltem. Semmi sem rombol minket annyira, mint saját tetteink, ha a feledés homályából egy napon valamelyik régebbi emlék által felidézve tárgyi állapotba mennek át, elszakítva az alanyiság élő forrásától: még ha nem is voltak kimondottan rosszak, nem vagyunk már biztosak afelől sem, hogy jók voltak, hogy valamiféle illúzió vagy rejtett tisztátalanság nem rontotta-e meg azokat a tetteket, amelyek most idegenekként, mint belőlünk eltávozott holtak vetik ránk magukat, hogy kétséget és halált árasszanak belénk.

A kárhozat állapotának ez az egyik természetes vonása, hogy az alanynak - aki nem Istenben látja magát, és így nem látja egész életét az örök pillanatban, amelyben minden jelenvaló - az összes jó és rossz tettei előjönnek, elébe lopakodnak a maguk meddő, a holtak emlékezetét szüntelenül faggató fényében és ellenséges tárgyak áradataként borítják el őt, amelyek teljesen elszakadtak attól a tényleges létezésről, melyben az alanyiság már állandóan rögzítve marad. A régi tettek megjelennek a rosszakarát magányában, amely most visszaadja - elkülönítve - saját múltját.

Amikor azonban a végcéljához ért alany Istenben és az isteni örökkévalóságban látja önmagát, elmúlt életének minden mozzanata annak a

pillanatnak a ténylegességében és jelen valóságában lesz ismertté számára, amelyben megélte azokat, és minden tette (a rosszak is, melyek nemcsak bocsánatot nyerlek, de sem foltot, sem árnyékot nem hagyva többé) a már áttetszően fénylő alanyiség frissességéből jelenleg eredő tettként válik ismertté. És az istenlátásban, melynek erejében értelme az Ipsum esse subsistentet (magát a Létteljességet) birtokolja, nem csupán önmagát és egész életét ismeri meg felsőbbbségesen valóságos módon, hanem a többi teremtményt is, amelyeket végre, mint alanyokat ismer meg Istenben, létük leplezetlen mélységei szerint.

SZELLEMI EGYÜTTMŰKÖDÉS SZÖVETSÉGÉNEK MAGYAR EGYESÜLETE
VIGILIA
COMITÉ D'ALLIANCE FRANÇAISE DE BUDAPEST

JACQUES MARITAIN

a párizsi katolikus egyetem tanára

1937. február hó 8-án, hétfőn délután 6 órakor az Iparművészeti Múzeum
(Üllői-út 33-35) előadótermében

ACTION ET CONTEMPLATION

címen francianyelvű előadást tart, melyre Címedet tisztelettel meghívja

GRÓF ZICHY RAFAELNÉ **BALLA BORIBZ** **Dr. EOKHARDT BÁNDOR**
a Sz. E. Sz. M. E. elnöke a «Vigilia» szerkesztője a Comité d'Alliance Française
de Budapest elnöke

Kötelező ruhatár 50 fillér.

UNION DE LA COOPÉRATION INTELLECTUELLE, SECTION HONGROISE
VIGILIA
COMITÉ D'ALLIANCE FRANÇAISE DE BUDAPEST

Vous êtes prié d'assister à la conférence de

M. JACQUES MARITAIN

professeur de l'Institut Catholique à Paris, sur

ACTION ET CONTEMPLATION

qui aura lieu le lundi 8 février 1937 à 6 heures dans la salle de conférences
du Musée des Arts Décoratifs (33—35, Üllői-út).

COMTESSE RAPHAËL ZICHY **BORISZ BALLA** **ALEXANDRE EOKHARDT**
présidente de l'Union Int. Hongroise rédacteur de «Vigilia» président du Comité d'Alliance
Française de Budapest

Vestiaire 50 fillér.

FRANZKA-PRESS

Dohlhoff Lilly:

AZ IGAZI KERESZTÉNYSÉG: MINDENT ÁTFOGÓ, NEMZETKÖZI
EMBERIESSÉG! - MONDJA JACQUES MARITAIN, A BUDAPESTRE
ÉRKEZETT HÍRES FRANCIA FILOZÓFUS*

Hétfő délután Pestre érkezett a francia filozófia és katolikus irodalom egyik legkimagaslóbb tagja: Jacques Maritain. Csak pár óráig marad Magyarországon, mert kedd reggel már továbbutazik. A pályaudvaron a francia követség két tisztviselője várta hírneves honfitársukat, akivel mindjárt megérkezése után alkalmunk volt beszélni.

Jacques Maritain sápadt arcú, hívő, tiszta kék szemű, lobogó, őszhajú ember, már külsején is meglátszik az állandó belső elmélyülés, melyben él Meudonban. Párizs mellett van otthon, ott írja világszerte ismert valláselméleti és művészetfilozófiai műveit.

Érdekes, hogy a mai Franciaország egyik legkatolikusabb írójának nagyapja, aki természetszerűleg szintén színtiszta katolikus családból származott, felbőszülve az akkori királyihű arisztokrácia frivolitásán, elhagyta ősei vallását és „hugenotta” lett. Csak a mostani Maritain, Jacques tért vissza a katolikus egyház kebelébe és vált annak lelkes harcosává.

Budapesti előadásának „Action et contemplation” (Tett és szemlélet) a címe. Mindjárt otthonosan beszélt, mintha régóta ismerne.

- Ez nagyon általános cím, de nem ismertem itteni hallgatóságomat és így nem tudtam megítélni, mi érdekelné legjobban a *ma* égető problémái közül...

A legtökéletesebb modernség

- *Könyveiben erélyesen hadat üzen a "modernizmusnak" - jegyzem meg.*

- Ez csak látszat - mondja - Sőt... lelkes híve vagyok a „modern”-nek, de nem a mai eszmék könnyeműl és felületes lejárásának. Nagy és mély bátorság - majdnem azt mondtam, merészség kell ahhoz, hogy valaki átérezze és valóban kövesse azokat az áramlatokat, melyek nemcsak futó divatot, hanem a más felépítő eszméket jelentenek. Én és elvbarátaim ezt a modernséget támogatjuk, ezt a modernséget pedig legtökéletesebben Aquinói Szent Tamás írásaiban találtuk meg. Ezért szentelem életem és munkásságom legnagyobb részét annak, hogy Szent Tamás szellemét megismertessem kortársaimmal, hogy átültessem azt a mai fiatalság lelkébe.

---

* Pesti Napló 1937. febr. 9.

Megkérdeztem: *Miért éppen Szent Tamás eszméit tartja annyira fontosnak a mai korra nézve, hiszen a katolikus egyház több más szentje, mint Szalézi Szent Ferenc, vagy Szent Ágoston is, mély filozófiai eszméket hirdetett.*

- Ez igaz. De valahogy úgy érzem, Szent Tamás tanítása a legeggyetemlegesebb, a legátfogóbb. Az egyház több szentje egy-egy lelki szükségletet, egy-egy korszerű irány életreklését tűzte ki célul, de Szent Tamás érezte át legmélységesebben az igazi kereszténység mindent átfogó, nemzetközi emberiségét! Sokszor figyeltem fel, mialatt Szent Tamást olvastam: hiszen ez a megkeresztelt arisztotelészi filozófia! Azonkívül az aquinói szent tanítása nem csupán katolikus elmékhez szól, hanem minden keresztény érületű emberhez... manapság pedig ez a fontos, az egyetlen fontos: az igazi keresztények összefogása.

Most arról beszélünk, hogy vajon a filozófus lépjen-e ki az életbe, vagyis tartson-e fönn állandó kapcsolatot az élő lélettel?

- Ezen a kérdésen már én is sokat gondolkodtam és végül arra a meggyőződésre jutottam, hogy nem! A filozófus ne váljon politikussá. Ne a személye, de a tana legyen olyan átütő erejű, hogy természetszerűen politikává váljon, hogy irányítsa, még pedig jó irányba vezesse a napi politikát.

Jacques Maritain kicsit szomorúan mosolyog.

- Elérkeztünk hát mi is ehhez a sokfejű szörnyhöz, a „napi politikához.” Nemcsak a szellemeket, a politikát is új alakban, új lélekben kell feltámasztani... A politikának újjá kell születni, de nemcsak formában, hanem szellemben, igében!

„A világ óriási változások előtt áll”

Önkéntelenül kifejezésre juttatom azt a ma olyan divatos ellenvetést, mely az ilyen mindenekelőtt szellemi irányok meddőségét hangsúlyozza, a valóságos élet követelményeivel szemben.

- Azt hiszem, nem kell külön hangsúlyoznom ennek a kijelentésnek nevetségességét! Mindenki érzi, hogy a világ óriási változások előtt áll, hogy valaminek történnie kell, hogy valami történni fog, akár akarjuk, akár nem. A francia forradalom nagy filozófusai, a racionalista, laikus tantételek háttérbe szorultak, elvesztették átütő erejüket. Nagy feladatokat vittek véghez, megtermékenyítették a világot, de a mostani nehéz, kemény, harcok időkben másra, többre van szükségünk. Ezért kell most megszületnie az aktív keresztény világszemléletnek, mely véleményem szerint nem azonos a most felszínre került tömegmozgalmakkal. Nem... ezek a tömegmozgalmak csak a szükségszerű fejleményei, a természetes ellenmérgei a racionalizmus, az etatizmus,- a liberalizmus túlkapásainak, a burjánzó, egészségtelen hajtásoknak! Nem igaz,

hogy szükség van mindent elsöprő tömegmegmozdulásokra, hogy a világ újjászülessen!

Mi volna az újjászületés útja?

- Nekünk, lelkünkben keresztényen érző embereknek, kell összefognunk, de nem valaki ellen, hanem a mi saját, lelki felszabadulásunk érdekében! Mindenütt képződnek majd sejtek, bensőséges, szellemi, lelki sejtek, melyek csak néhány emberből állnak, és melyek mégis magukban hordozzák a jövő lehetőségeket, a „jobb jövőt”, amint mondani szokás. Ez a jobb jövő, nézetem szerint, nem a jobb, a könnyebb jövő, hanem az igazságban gyökeredző életforma, a hazugságtól mentes, életet áhító és szolgáló politika! Hiába mondják nekem, hogy mindenkit fog a múlt, az a mindenható „mindig így volt”... ha nincs bátorságunk ezeket a béklyókat összezúzni, elpusztulunk, megfulladunk!

Mindketten hallgatunk. Maritain mintha magába nézne. Egyszerre újra rámnéz, szinte kérőn:

- Erősnek kell lennünk... nem szabad azt hinnünk, hogy a harc hiábavaló! Nem érti?... Elpusztulunk!... Nemcsak mi, de minden, ami érték, ami igaz, ami szép, ami nemes! Ezt meg kell védenünk... ezért hajlandóknak kell lennünk, hogy akár apostoli életet éljünk, nélkülözzünk, lemondjunk sok mindenről! Belülről, lelkünk legmélyebb gyökeréből kell új életet, új erőt merítenünk!

Azt hiszi, hogy ez megtörténhet?

- Nem tudom!... Sajnos, oly sokszor tapasztaltam, hogy a társadalom nem ébredt idejében arra, ami létkérdést jelent, hogy alig merem remélni! Pedig ha nem születünk újjá lélekből... ha nem ismerjük fel végre korunk szociális problémáit, világégés semmisít meg mindnyájunkat.

G. L.

JACQUES MARITAIN BUDAPESTEN*

Február 8.-a ünnepe volt a magyar katolicizmusnak: néhány órára Budapestre érkezett Jacques Maritain, a párizsi Institut Catholique tanára, a skolasztikus filozófia megújításának egyik lelelkesebb szószólója és az Iparművészeti Múzeumban előadást tartott „Action et Contemplation”, „Cselekvés és elmélkedés” címen korunk szellemi válságáról.

Előadásának alapproblémáját, mely a két legfontosabb életforma lényegét ragadta meg, nagyszerű dialektikával állította messzeágazó kultúrtörténeti összefüggésekbe: vízváltásról beszélt itt, Magyarországon, Kelet és Nyugat végzetes viharsarkán, olyan vízváltásról, mely Kelet, a Kontempláció, a befelé mélyedő immanens élet s Nyugat, az akció, a kifelé ható aktivitás birodalma közt terül el. Kelet és Nyugat fogalmát talán azért, hogy több egyformán lehetséges magyarázatot adjon meg, nem írta pontosabban körül, s így nem tudhatjuk bizonyosan, vajon a külsőleg passzívnak látszó kontemplatív Kelet fogalma az ortodoxizmusra, a keleti keresztény egyház szervesen alig fejlődő világára vagy pedig a távolabbi kultúrákra, elsősorban az indiai életformákra vonatkozott. Bár ez az ingadozás az ellentét egyik tagját, illetőleg magát a szembeállítást is kissé bizonytalanná tette, mégis a legodaadóbb figyelemmel követtük a cselekvés s az elmélkedés lényegének s belső összefüggéseinek művészi boncolását.

Maritain filozófiai szemlélete talán azért olyan kristályosan tiszta, mert - legalábbis ilyen népszerűsítő előadásban - elhanyagolja az emberi gondolatnak, a filozófia történetének végeláthatatlanul hullámzó hegyeit - völgyeit s csak csúcsról csúcsra halad, a legnagyobbtól egy másik kor legnagyobbjáig, úgy mint Babits Világirodalom történetének roppant távlatokat átívelő koncepciója. Szükségszerűen egyszerűsíti le a történelmi tényeket, csak azt emeli ki, ami a legfontosabb s így marad számára a modern kor bölcséletének alapjául csak két óriási határkő: Aristoteles Krisztus előtt és Szent Tamás Krisztus után. Aristotelesben látja, akár csak az egész középkor, a pogány életforma legmagasabb fokát, azt a fokot, melyet az emberi eszme Krisztus nélkül még elérhetett. Aristotelest vallja nyíltan felfogása ősének, mert a görög bölcs volt az, ki határozottan magasabbrendűnek tartotta a kontemplatív életet az akciónál. De látja azt is, a görög életfelfogás mennyi téves következtetést vont a kontemplatív élet dicséretéből akkor, mikor megvetette a munkást, a rabszolgát éppúgy, mint az alkotó művészt. Az emberi szellem önmagába merülését néhány

---

* Élet 1937.febr.21. 216.o.

kiváltságos lélek sajátjának tartotta, s elzárkózott az elől, hogy e tanítás szociális következményeit is fontolóvá tegye. Ezért kellett eljönnie a kereszténység nagy átértékelésének e téren is. Ezért kellett az Aquinói Szentnek megalkotnia a kontemplációnak új fogalmát, mely már nem pusztán értelmi megismerésre vonatkozik, mint Aristotelesnél, hanem végső kifejlődésében az Istennel való összeforrás. Szeretet hatja át ezt a szemlélődést, amely már nem „contemplation intellectuelle”, hanem „contemplation amoureuse”, Istennel való misztikus találkozás. Többé nem egyéni kiváltság a kontempláció, hisz áthatja a kereszténység egyetemességét, s a munka nem alsóbbrendű külső akció csupán, hanem a megváltás természetes eszköze. Nem válik többé szét a „homo faber” és a „homo sapiens”, hanem egyazon ember egyszerre: „faber” és „sapiens”. Nem pusztán technika kérdése a „révület”, mint a keleti vallásos gyakorlatban, hanem belső hév, szeretet parancsa. Nem az a fontos, hogy nevezzük ezt az állapotot, melynek természetesen rengeteg válfaja és fokozata képzelhető el, nem is szabad ezirányú kutatásainkat tudományos műszavakkal való játéknak felfognunk - itt dobott bele Maritain előadásába egy tipikusan francia axiómát: „Les mots ne dispensent pas de reffort de penser” vagyis „a szavak nem kímélnek meg a gondolkodás munkájától” - hanem az a lényeges, tudjuk minél teljesebben eleven valósággá tenni a keresztény kontempláció újjászületését.

S itt domborodott ki Maritain látszólag elvont fejtegetéseinek a jelen legfájóbb kérdéseire tapintó aktualitása: a „műveit” Nyugat civilizációja teljesen belemerült a cselekvés kultuszába, a pragmatizmus túlságos tiszteletébe s megfélelkezett a kontemplatív élet soha el nem halványuló értékeiről. A baj már egyre súlyosabb arányokat ölt - itt Maritain szava igen erős: „exagération *frénétique* de ce mal” - s csak Kelet leckéjének s a középkor legátfogóbb rendszerének, a tomizmusnak fokozottabb figyelembevételével mentheti meg ezt a szerencsétlen Nyugatot - Maritain őszinte megdöbbenéssel halkítja itt hangját: „la defaillance de ce malheureux Occident” - a végső katasztrófától.

Az ember érzi, hogy mikor valaki latin nyelvűen a középkori skolasztikából átmentett finomságaival s felosztásaival, formailag is „skolasztikus” felépítésű előadásával, tehát elvont s főleg a mi közönségünkől távolálló eszközökkel is ennyire tud éreztetni egy világválságot, akkor nem szabad kételkednünk abban, a baj valóban elhárítható-e? Csak azt érezzük, belülről, önmagunkból kell új életet teremtenünk s a szellemi értékek küzdelembevetésével kell fölvennünk a harcot. Nem szabad azt sem felhoznunk, hogy a történelem fejlődés s hogy ma már lehetetlen, a mai kor alkatával össze nem illő, más idők atmoszférájában fogant rendszerek felelevenítése. Azok a tanulságok, melyek belőlük leszűrhetők, *időtlenek*, a szó legnemesebb értelmében, s ezért nagy tanulság, nagy figyelmeztetés számunkra Maritain budapesti előadása. De vajon - nem tudjuk elfojtani a kérdést - filozófusok valóban hathatnak-e még *erre* a korra? Azt hisszük, csak akkor, ha mögéjük a jóakarató emberek őszinte serege sorakozik.

Gábrriel Asztrik:

JACQUES MARITAIN, VATIKÁNI KÖVET*

A "Kereszténység és a Demokrácia" című könyvével lép az európai diplomácia síkjára

A francia lapok nemrég hozták hírül, hogy a francia kormány *Jacques Maritain-t* nevezte ki vatikáni nagykövetté. A klasszikus Léon Bérard helyét a tomista filozófia felélesztője, az új francia katolikus művészet esztétikájának finom körvonalazója foglalja el. A világdiplomácia központjából figyeli majd az eszmék, kavarodását; ő is, akárcsak François Mauriac, belenyúl a politikába, állást foglal olyan mozgalmak ellen, amelynek célja politikai eszközök vértje mögött az örök igazságok kikezdése.

A francia kormány mindig szívesen állította a lélek embereit nehéz őrhelyekre, hiszen a költő, lett légyen Claudel, vagy a filozófus Maritain, intuitív erejével hamar észreveszi a szavak dialektikája mögött meghúzódó csapdát. Elődje, Léon Bérard, a francia Akadémia tagja a klasszikus Róma szépségeiből merített erőt háborús rabságban, a Vatikán bezárt falai mögött. Maritain már ott lesz az Angelicum közelében, dédelgetett tomista filozófiájának megihletett katedrái mellett.

A hitelenségtől az értelem rendjének bölcséletéig

A múlt század egész második felében szakadatlan antiklerikális támadások tüzeiben a francia katolicizmus a maga kitűnő tudományos középpontjának, az *Institut Catholique-nak* falai között védelmi vonalainak középpontjában kovácsolja a támadásokat felfogó pajzs érveit. Huszonnégy éves korában, 1906-ban konvertált Maritain, 1914-ben, a világháború kitörésekor az Institut Catholique tanára lesz. Ismeretelmélete, természetfilozófiája, esztétikája a katolikus világnézet mindig zöldellő friss arcát mutatja. Könyveiben: *Art et Scolastique* 1920, *Saint Thomas* 1921, *Antimoderné* 1922, *Réflexions sur l'intelligence* 1924, *Religion et culture* 1930, *Lés degrés du savoir* 1932 stb. a tomizmus módszerének értelmi vizsgálódása arat győzelmet a modernizmus terméketlen kritizálása felett. Bölcselete a *Philosophia perennis*, az állandóság, amely sziláid gátat vet az evolucionizmus szeszélyes zuhatagjának. Hosszú időn keresztül, a francia katolicizmus erőgyűjtésének korában, az elmélyedés és magábaszállás híveinek Maritain volt egyedüli menedéke és biztató fáklyája.

---

* Új Ember, 1946.jan.27.

A katolikus rendek a rendetlenség ellen

Maritainnek nemcsak a katolicizmushoz, hanem a Nemzethez, a túlfűtött gloire gőzében kéjtelgő Nationhoz is volt szava. A nemzeti megújulás alapjául a háború után az intellektualizmus útját jelölte meg, és ennek köveit egyedül a katolicizmus tárházából látta biztosítva. Nyíltan hirdeti: a nemzeti újjáépítésben csak a katolikus vallás megerősödése hozhat eredményeket. *„Annak az új rendnek előkészítéséért küzdünk, amely a jelenlegi rendetlenséget helyettesíteni fogja.”* (Antimoderne, 133-34. Fábián István fordítása.)

A bomlás okát a forradalomban, a németes romantikában látta, orvosságnak az intellektualizmus tápláló forrását, a tomizmust ajánlja. A modern ember számára oly jól eső harcvágy ömlik el sorain, amellyel a politikai életben győzelemre jutott M.R.P. Mouvement Républicain Populaire, *katolikus népi réteg előretörésének útját készítette elő*. Sorain végigömlő keménység csak adott pillanatra, a megtalált igazság ihletett percére vár, hogy hangja ellágyuljon és a szeretet szárnyán szálljon a logika magasságai felé.

A vatikáni követség patinás oszlopai alól, a béketárgyalások vigíliáján, Maritain a zsoltárok húrjain olvashatja el írásait:

„a könyörületesség, a könyörületesség vízözöne mentheti csak meg a nemzeteket, a könyörületesség, mondom, mert ez épp az ellenkezője a humantarius szentimentalizmusnak.”

Amerikában írt könyve: „A kereszténység és a demokrácia”

Maritain most gazdag tapasztalatokkal lép Róma földjére. Az európai borzalmakat nem a kontinensen élte át, Franciaország fájdalmában csak lélekben osztozott, az Egyesült Államok viszonylagos nyugalomában siratta hazája sorsát. De ez szerencse volt a szerencsétlenségben. Békés csendben, nyugodtan szövögethette a két világrészt összekötő szellemi felsőbbiséget, amely az elpusztult európai örökségből úgyszólván egyedül a francia tartalékban került ki.

Amerikai tartózkodásának gyümölcseként számos könyv került ki tolla alól. A legérdekesebb a *Kereszténységről és Demokráciáról - Christianisme et Démocratie* szól. (Hartmann kiadás) Az igazi demokrácia amerikai légkörében a tomista filozófia keresztényi magasságából nyúl e két tényező kapcsolatához.

A háború elhomályosítja a régi fogalmak igazságos körvonalait és csak az öldöklés megszüntetése döbönt rá bennünket olyan tényezők tiszteletére, amelyek eleddig a megszokott szólásmódok mindennapiságával untatták fülünket. A „szabadság” szó eleven valóság, követelőző fogalommá válik, és ráeszméltet régi értékére, elfelejtett varázsára. Az igazság és a hamisság összekeverése, a jó és rossz felcserélése, a szabad és tilos önkényszerűsége, jogos és jogtalan felelőtlen megállapítása után Maritain szavai balzsamként hatnak az olvasóra:

„ha az ember egyszer megértette, hogy a dolgok mélyén a politika az erkölcstől függ, mert ennek célja a közösség java, ha tudatára ébredt, hogy a

politikának a természetjoghoz kell simulnia, és időleges tárgyának sajátos feltételei szerint az evangéliumhoz is, egyszerre belátjuk, hogy ha a politikában az igazságot és a jogot követeljük, és egyúttal forradalmi újítást akarunk, ami a hatalmi politika helyébe egyedek, államok, nemzetek részére a közjó politikáját kívánja... Szabad emberek közössége nem élhet meg, ha szellemi bázisa nem pihen a jogon.”

A jog! Varázslatos szó, a biztonság záloga, a kölcsönös tisztelet kulcsa. A forradalmak csak akkor igazságosak, ha a jog bontakozik ki a szenvedélyek felverte porfelhő ködéből. Maritain az ember jogának hangsúlyozásával francia szívének dobbanását szólaltatta meg, mert Franciaország története az ember jogaiért folyó küzdelem keresztmetszete.

A „keresztény demokrata” nagypártok sikerének titka: a filozófiai alapvetés

Maritaint a demokrácia szellemi arca, mondhatnám filozófiája érdekli. Bátran kijelenti, mintahogy mindenkinek köntörfalazás nélkül be kell vallani: a demokrácia a kereszténység szülöttje. A filozófus éles szemével meglátja, emelkedett frazeológiájával meghatározza a kereszténység és a demokrácia viszonyát. Maritain-nek, a francia polgárnak, a keresztény filozófusnak a második világháború alatt bőséges alkalma volt betekinteni a nyugati demokráciák életébe és örömmel állapította meg, hogy az Egyesült Államok és Anglia államberendezése nyíltan hivatkozik demokratikus szerkezetében Krisztus vallására.

Könyvének forgatása közben értjük csak meg igazán, mi a titka a „keresztény demokrata” jelszóval induló nagy pártok sikerének, hisz a kereszténység életideálját éppen a demokráciában látja legcélravezetőbben megvalósítani. A kereszténységnek és a demokráciának kapcsolódnia, ölelkeznie kell, hogy a „polgárságnak” a demokrácián ejtett nemtörődömségét kicsiszolja. A hiba gyökere abban leledzik, hogy:

„a vallásnak társadalmi támaszai követelésük értelmetlen zavarában nem ismerték fel Krisztust a szegényekben, és a társadalmi igazságosság felé törő kiáltást az Isten nélküli haladással dicsekvők rombolásával és forradalmával tévesztették össze.”

Maritain a kereszténységet nemcsak az Egyház által hirdetett isteni igazságok tárházának, hanem a világban működő történelmi energia forrásának is tekinti, amely magába rejti a népek szociális és politikai jólétének titkát és földi reménységeinek magvát.

Kereszténység és demokrácia közös ellensége : az Isten nélküli társadalom

Tántoríthatatlan bátorsággal rámutat a demokrácia és kereszténység közös ellenségére, az Isten nélküli társadalom rombolására. Ha az Isten arca homályba

vész, az ember lelke is elsötétül és elsüllyed a materialista tömegben, megszűnik megszentelt egység lenni, parányi léte bármikor kioltható. Ha az emberi értékekhez durva kézzel nyúlunk, akkor a személyiség megőrzésének ösztöne, épp a demokrácia lényeges hatóereje fog fellázadni eme kártékony beavatkozás ellen.

Örömmel olvastuk Maritain ragyogó végső következtetését: a demokráciának nevezett közös élet eszménye végeredményben az evangélium ihletéséből támadt és nélküle nem létezhet. Tehát csak az antidemokratikus államberendezés toporzékol a keresztény államforma ellen. Maga a kereszténység a demokráciával ugyanazt teszi, mint amit az egyetemes művészettől követel: nem könnyíti elképzeléseit, sok olcsó, vásári eszközt megtilt számára, folyását nem gáttal köti meg, de mindez csak azért van, hogy erejét duzzassza, szintjét emelje. (Art et Scolastique 121.1.)

A francia útmutatás

A demokráciának filozófiai magasságokban járatos híve került tehát a vatikáni nagykövetség tisztségébe. Az eszmék tétovázásában a tomista filozófia szilárdságával fogja építeni a hidat Franciaország és a Vatikán között. Az Egyház elsőszülött leánya, Franciaország pedig a rátekintő népeknek fog példát mutatni a küzdő, nem csüggedő, szellemi erőket kitermelő diadalmas katolicizmusnak népi ösvényen haladó politikájához. Hiába, győzött Maritain bizalma, hisz már 1922-ben megjósolta:

„akármekkora is legyen a bajok mélysége, amelyen Franciaországnak át kell gázolnia, egy napon újra megtalálja erejét, mert Ő az Isten tartaléka a nemzetek között.”

Bárcsak mi magyarok is merítenénk útmutatást abból az országból, amely az Isten tartaléka a nemzetek között.

Rónay György:

A MODERN EGYHÁZATYA*
Jacques Maritain nyolcvan éves

Bergsontól Aquinói Szent Tamásig: ezzel a jellemző címmel jelent meg 1947-ben Maritain egyik tanulmánykötete. A cím az adott esetben a könyv témáira utalt: az első Bergson metafizikájával, a második moráljával foglalkozott, a két utolsó a rossz problémájával Szent Tamásnál és Szent Tamás humanizmusával. Ám, túl e könyvön, a cím Maritain egész útját is összefoglalta: az is Bergsontól, a század elejének nagy szellemi ösztönzőjétől indult, hogy azután a bergsonizmus kritikáján át eljusson Szent Tamásig, a tomizmusig, vagy mint általában mondják, a neotomizmusig; bár éppen nemrégiben figyelmeztetett rá a tomisták folyóiratának Maritain-émlékkönyve, mennyire nem szeretik a tomisták ezt a „neotomista” elnevezést.

„Neo, vagy nem neo?” - itt is hosszadalmasan lehetne vitatkozni rajta. A tomizmus hosszú évtizedeken, sőt századokon át, utolsó nagy, tizenhatodik századi képviselői óta mind mélyebb és mélyebb homályba merült, s a köztudatban osztozott a „skolasztika” rossz hírében. Egyre elképzelhetlenebbnek látszott, hogy mondani tud még valamit a modern embernek. Az egész tamási bölcséletnek amúgy is természettudományos része volt a legsebezhetőbb oldala - mondták; nyilván csak még sebezhetőbb lett, hiszen az eltelt századok alatt, s főként a tizenkilencedikben, éppen a természettudományok fejlődtek a leghatalmasabban. Amikor XIII. Leó ismét felhívta a figyelmet erre a lenézett filozófiára, útmutatása sokak előtt olybá tűnt, mint a keresztény gondolkodás zsákutcába futtatása. Ismét csak hátrafelé tett lépésnek látszott, visszahátrálásnak a modern problémák elől egy idejét múlt gondolkodási rendszerhez, s a gondolkodás egy immár régóta hasznavehetetlen, elavult és merev fegyelméhez.

A tomizmus reneszánsza aztán rácáfolt ezekre az aggályokra és hiedelemekre. Kiderült, hogy nemcsak iskolás elmegyakorlat, mely legföljebb észlelésítő képzést ad; kiderült, hogy nemcsak a teológiában használható, hanem mint valóban életképes filozófia, gondolat és élet minden vonatkozásában eligazítást tud nyújtani, annál is inkább, mert ez az avatatlanok előtt szörszálhasogató spekuláció hírében álló bölcsélet a szó legteljesebb és leghatározottabb értelmében a lét filozófiája. Az idealizmusokkal szemben – akár Descartes-i, akár Kant-i formájukban – józan realizmus, vagy mint Maritain mondja: „kritikai realizmus”, mely a szellemet és értékeit nem a létből kiragadva, attól függetlenül, hanem a konkrét létezés „testébe” beleintegrálva, a

---

* Új Ember, 1962. aug.26.

létben megtestesülve szemléli, beleágyazva a természetbe. Mert – hangsúlyozza Maritain – „nem helyes megvetni a testi embert, a természetben és az emberben működő adományok méltánylása, még ha frivolul, rendetlenül, pogányul is, kevésbé gögös magatartás, mint megtagadni a beleegyezést abba, hogy halandók vagyunk”.

Negyven, vagy harminc esztendővel ezelőtt mindez a keresztény fül számára sokkal kevésbé hatott természetesen, mint ma, amikor e gondolatok – éppen a neotomizmus tanítása folytán – jobbra átmentek a köztudatba. S e gondolatok köztudatba ojtásának, az új, realista keresztény gondolkodás kialakításának egyik legjelentősebb munkása Maritain volt. Leginkább talán azzal, hogy ez a ragyogóan képzett bölcselet sosem rekedt meg a bölcselet iskolás, „skolasztikus” szakterei között, hanem minden kérdéshez a mai, modern életben tájékozódást kereső ember izgalmaival és problémaérzékével nyúlt hozzá. Kiváló újtomista társai – egy Gilson, egy Grabmann – mellett talán ez az ő legjellegzetesebb, legegységibb vonása: mindig éber, modern érdeklődése. Ezért lett mindenki másnál inkább egész keresztény nemzedékek tanítómestere a tomista realizmus szellemében, legalábbis kiváló keresztény gondolkodók csoportjáé, mely mesterében nemcsak az eligazodás nagy tárgyi tudáson nyugvó biztosságát csodálta, hanem érdeklődésének esztétikától politikáig nyúló széles körét is. S ha egyes merev szakemberekben tán gyanakvást: híveiben és közelebbi meg távolabbi tanítványaiban csak fokozott bizalmat keltett iránta szembevívó időszerűsége. Nemcsak hogy mert, de irányt mutatóan tudott is állást foglalni a napi kérdésekben, akár Maurras-éknak a vallást politikai szekerükbe fogni akaró kísérleteiről, akár később a fasizmus személyiségellenes totalitarizmusáról volt szó. De ugyanilyen határozottan, mert határozott elvek alapján mondott véleményt az esztétika s a modern művészet kérdéseiben is, akár a művészet tomista elméletét fejtette ki a mai kor számára, akár a költészet helyzetét, a költői élményt és a költői megismerést tette vizsgálat tárgyává.

És nemcsak a tudós mutatott utat a szavára figyelő keresztények számára, hanem – ritka eset egy filozófusnál – a franciák válságos éveiben az újságíró is, azokban az „üzeneteiben”, melyeket jórészt 1943-44-ben küldött honfitársainak. Elsősorban a vele egy hiten levő, de nem mindig egy meggyőződésen levő francia katolikusoknak, akik közül sokakat megzavart a Pétain-kormány propagandája. Maritain világosan, aggódva látta, milyen súlyos következményekkel járhat a főlzabradulás után a francia katolicizmusra ez a „jobbaldaliság”, mely azért tévedett, mert szavak és megtévesztő látszatok ígézetében megfeledkezett az evangéliumi elvekről.

„Mindenesetre - írta 1943 októberében - hogy meg tudjanak felelni a háború után rájuk váró szerepeknek, a keresztényeknek – mint mindazoknak, akik átérték e nehéz idők megpróbáltatásait, s megértik az idők szavát – meg kell tisztítaniuk szívüket és gondolataikat. Szakítani kell azzal, hogy a valóságnál

többre tartásuk a szavakat, ami modern korunk nagy sebe volt. Jobban meg kell érteniük, hogy ami valóban keresztény, többet ér mindenféle dekoratív és látszat-kereszténységnél; meg kell érteniük, hogyha az emberi dolgoknak oltalmazniuk kell az istenieket, sokkal inkább áll az az igazság, hogy az isteni dolgoknak kell oltalmazniuk az emberieket. Hagyjuk csak Istent, hadd tegye a dolgát! Bízunk benne! Inkább, mintsem hogy falakat emeljenek, s elbújjanak megerősített bástyáik mögé, a keresztények vegyüljenek el az emberek közt, s álljanak bele bátran a világba, ráhagyatkozva Isten erejére, ami nem más, mint a szeretet és az igazság ereje.”

A nyolcvanéves Maritain, ez a „modern egyházatya”, mint néha nevezik, hatalmas életműre tekinthet vissza és nagy, gazdag életre; életre, mely Bergsontól – és Léon Bloy ihlető környezetéből – indult el a saját útjain, s egy kicsit fél század keresztény gondolkodását is jelképezi. Felesége megírta ifjúkoruk „nagy barátságainak” történetét; bizonyára megírják majd egyszer nagy tanításainak és tanítványainak történetét is; azt, milyen kisugárzó központ volt, s milyen, hol szemmel látható, hol rejtett hatást gyakorolt egykorú és fiatalabb kortársaira. Vitákat is keltett természetesen; ellentmondásokat is váltott ki, nemegyszer azzal, hogy – főként fiatalabb korában – kissé mereven fogalmazott. Műve mindenestre nagy mű, s aki e művet létrehozta, nagy egyéniség. Jelentőségét még azok a világnézeti ellenfelei sem tagadják, akik pontról pontra szembenállnak „neotomizmusával”.

FLORILEGIUM

Jacques Maritain gondoltaiból

Egyedül Istent imádom.

+

Ha valakinek soha sincsen túlságosan igaza, az oly nagy és meg nem érdemelt kiváltság, hogy szüntelenül elnézést kell érte kérnie: az igazságnak tartozunk ezzel az udvariassággal.

+

Az ember metafizikai lény, transzcendentálékkal táplálkozó állat.

+

Mi az igazság? Pilátus nem várt választ, a kérdést megoldhatatlannak tartotta. Ezért nem válaszolt neki az Igazság.

+

Távolmaradni a történelemtől annyi, mint a halált keresni. Az örökkévalóság nem hagyja el az időt, hanem felülről birtokolja. Amennyire csak lehetséges, tevékenykednünk kell a történelem alakításában, mindenek előtt Istent szolgálva, de el kell fogadnunk, hogy a történelem gyakran ellenünk dolgozik, (sohasem a mi Istenünk ellen). Az is alapvető elv a történelmi lét szempontjából, hogy nem a siker a fontos (amely sohasem tartós), hanem a jelenlét (amely kitörölhetetlen).

JACQUES MARITAIN BIBLIOGRÁFIA
Magyar nyelvű írások.*

I. Jacques és Raissa Maritain írásai

MARITAIN, Jacques

Aquinói Szent Tamás (1225-1274). Ford. Michel Károly. In: Vigília 1. évf.. 1935. 1. sz. 63-82. o.

(J. M. Le Docteur Angelique c. könyvének első fejezete: Le Saint. OEC IV. 29-63.o.

Az ateista egzisztencializmusról. (Situation de rexistentialisme.) Részlet. In: Gaetan Picon: Korunk szellemi körképe. 5. kiad. Washington, Occidental Press, 1966. 325-326. o.

(J. M. Court traité de l'existence et de l'existant c. könyvének 5. fejezetéből. OEC IX. 128-130. o.)

A belül való élet. (De la vie d'oraison.) Ford. Izay Géza. In: Vigília 3. évf. 1937. 3. köt. 3-11. o., 4. évf. 1938. 61-64, 143-145, 387-392.o. OEC XIV. 17-64.o.

A civilizáció alkonya. (La Crépuscule de la Civilisation.) Ford. Just Béla In: Just Béla: Mi, európaiak. Bp. Vigília, é.n. 7-19.o. OEC VII. 11-30, 34-37, 44-47.o.

Court traité de l'existence et de l'existant. (Rövid értekezés a létezésről és a létezőről.) Részlet. In: Dabóci Mária : Mi az ember? Bp. Szent Gellért Kiadó, 1990. 75-78.o. OEC IX. 78-81. o.

Cselekvés és szemlélődés. (A Budapesten 1937. február 6.-án tartott előadás szövege.) Ford. Kenyeres László. In: Vigília 3. évf. 1937. 1. köt. 3-12. old.

Egy új keresztény társadalom történelmi ideálja. (L'idéal historique d'une nouvelle chrétienté.) Ford. Turgonyi Zoltán. In: Demokrácia és a helyi demokráciák. Bp. Magyar Jacques Maritain Egyesület, 1995. 127-160.o.

(J.M. Humanisme intégral - Igazi humanizmus - c. könyvének 5. fejezete. OEC VI. 475-526. o.)

Az Egyház és a szociális haladás. (L'Église catholique et le progres social.) In: Vigília 13. évf. 12.sz. 1948 december. 705-712.o.

---

* Összeállította Dabóci Mária és Kuklay Antal Jacques Maritain összes műveinek - Ouvres Complètes (a továbbiakban: OEC) - XVI. bibliográfiai kötete számára. Fribourg, Éditions Universitaires - Paris, Éditions Saint-Paul. I-XV. köt. 1986-1995.

(J.M. Raison et Raisons c. művének 8. fejezetéből. OEC IX. 393-411.o.).

Élő keresztények - dekoratív keresztények. In: Korunk Szava 8. évf. 19. sz. 1938. október 1. 567. o.

Az első szabad tett belső dialektikája. (La dialectique immanente du premier acte de liberté.) In: Dabóci Mária: Erkölcs? Miért? Lakitelek, Antológia K. 1991. 45-64. o.

(J.M. Raison et Raisons c. könyvének 6. fejezete. OEC IX. 323-349.o.)

Az emberi jogok. (Lés droits de l'homme.) Ford. Fodor Erzsébet. In: Demokrácia és a helyi demokráciák. Bp. Magyar Jacques Maritain Egyesület, 1995. 99-125. o.

(J. M. L'homme et l'état - Az ember és az állam - c. könyvének 4. fejezete. OEC IX. 567-605. o.)

Az értelem szabadsága. (La Liberté de l'intelligence. Ford. Pogány Kázmér) In: Korunk Szava 8. évf. 17. sz. 1938. szeptember 1. 495- 497. o (J: M. Theonas c. könyvének 1. fejezete . OEC II. 771-780 o.)

A fehér mennyország. (Előszó Pierre van der Meer Le Paradis blanc c. könyvéhez) Ford. Jankovich Nelly. In: Korunk Szava 4. évf. 24. sz . 1934. december 15. 47-498. o. OEC VII. 1255-1262. o.

A felsőbbrendű ember. (La Theorie du surhomme. Ford. Pogány Kázmér.) In: Korunk Szava 8. évf. 22. sz. 1938. nov. 15. 645-646. o. (J. M. Theonas c. könyvének 2. fejezete. OEC II. 781-787. o.)

A filozófia alapelemei. (Elements de philosophie.) Ford. Dabóci Mária. Bp. Szent István Társulat, 1986. 316-448. o.

Filozófia és szellemi tapasztalat. (Philosophie et expérience spirituelle.) Részlet. In: Gaátan Picon: Korunk szellemi körképe. 5. kiad. Washington, Occidental Press, 1966. 326-328. o. (J.M. Court traité de l' existence et de l'existant c. könyvének 5. fejezetéből. OEC IX. 137-140. o.)

A forradalom filozófiája. (Philosophie de la revolution.) Ford. Pogány Kázmér. In: Korunk Szava 6. évf. 24. sz. 1936. december 15. 503-505. o. (J. M. Theonas c. könyvének 9. fejezete. OEC II. 865-877. o.)

A hit útjai. (Les chemins de la foi.) Ford. Dabóci Mária és Kuklay Antal. In: Fólia Selecta, Köröm, 1995. április. 11-18. o., 1996. április. 6-16. o., Tanítvány.

1. évf. 1-2. sz. 1995. október. 31-37. o. (J. M. Le philo-sophe dans la cité - A filozófus a társadalomban - c. könyvének 9. fejezete. OEC XI. 111-129. o.)

Az igazi humanizmus. (Humanisme intégral.) Ford. Turgonyi Zoltán. Sárospatak, Róm. Kat. Egyházi Gyűjtemény - Bp. Szent István Társ. 1996. OEC VI. 291-634. o.

Isten országa. In: Korunk Szava 8. évf. 3. sz. 1938. február 1. 77-78. o. (J.M.: L'humanisme intégral - Az igazi humanizmus - c. könyvének 3. fejezetéből vett részletek: Le probleme du royaume de Dieu. OEC VI. 405-418. o.)

Jacques Maritain gondolataiból. Ford. Lendvai István. In: Korunk Szava 7. évf. 20. sz. 1937. október 15. 581-582. o.

Jacques Maritain levele Lanza del Vastohoz. Lanza del Vasto Júdás c. regényének előszava. Ford. Vasadi Péter. Bp. Ecclesia, 1983. 5-6. o. OEC IX. 1238-1239. o.

A jelen pillanat három legsúlyosabb problémája. (La voix de la paix.) Részlet. In: Vigilia 13. évf.. 1978. február. 65-67. o. OEC IX. 152-156. o.

A keresztény ember három tevékenységi síkja. (Les trois plans d'acti-vité du chrétien.) In: Eckhardt Sándor: Új francia katolikus írók antológiája. Bp. Szent István Társulat, 1947. 104-108. o.) (J. M. Humanisme intégral c. könyvének Függelékéből. OEC VI. 625-630. o.)

A keresztény filozófiáról. (De la philosphie chrétienne.) Részlet. In: Eckhardt Sándor: Új francia katolikus írók antológiája. Bp. Szent István Társulat, 1947. 109-111. o. OEC V. 269-271. o.

Keresztény humanizmus. (De Thumanisme chrétien.) Ford. Pogány Kázmér. In: Korunk Szava 7. évf. 15-16. sz. 1937. augusztus 1-15. (J. M. Theonas c. könyvének 4. fejezete. OEC II. 801-808. o.)

Keresztény művészet. (Art chrétien.) In: Hamvas Béla: Anthologia humana4. kiad. Szombathely, Életünk 1990. 384-387. o. (J. M. Art et scolastique c. könyvének 8. fejezetéből. OEC I. 695-689. o.)

Kereszténység és demokrácia. (Christianisme et democratie) Ford. Rónay György. In: Vigilia 11. évf. 1. sz. 1946. 10-14. o., 12. évf. 1947. 8-15, 73-78, 141-145. o. OEC VII. 707-750, 757-762.o. (Le problème communiste c. fejezet kihagyásával. 751-755. o.)

A kortárs ateizmus üzenete. (La signification de l'athéisme contemporain.) Ford. Dabóci Mária és Kuklay Antal. In: Folia Selecta, Köröm, 1994. május 3-21. o. OEC IX. 441-469. o. OEC IX. 441-469. o.

Léon Bloy. In: Korunk Szava 8. évf. 15-16. sz. 1938. augusztus 15. 443-444. o. (Részlet J. M. 1925. május 3.-án Léon Bloy síremlékének megáldásakor mondott beszédéből. Sur la tombe de Léon Bloy. OEC III. 1005-1013. o.)

La philosophie morale. Examen historique et critique des grands systèmes. 2. r. Les Grandes Illusions. I. La dialectique post-kantienne. In: Huszár Tibor: Modern polgári etika. Szöveggyűjtemény. 3. köt. Bp. Tankönyvkiadó, 1967. 5-141. o. OEC XI. 445-686. o. (A könyv 7-10. fejezete.)

A siker elmélete. (Théorie du succès.) Ford. Pogány Kázmér. In: Korunk Szava 7. évf. 18. sz. 1937. szeptember 15. 501. o. (J.M. Theonas c. könyvének 5. fejezete. OEC II. 809-812. o.)

Szent háború folyik-e Spanyolországban? Ford. Kozma Erzsébet. In: Korunk Szava 7. évf. 19. sz. 1937. október 1. 539-540. o. (ANouvelle Revue Française 1937. júliusi számából.)

A szeretet bilincse. (Caritas vinculum perfectionis.) In: Sik Sándor és Juhász Vilmos: A szeretet breviáriuma 3. kiad. Bp. Orpheusz Kiadó, 1991. 342-344. o. OEC XIV. 30-32. o.

A szív és az értelem. (L'Intelligence et le regne du coeur. Ford. Pogány Kázmér.) In: Korunk Szava 8. évf. 7. sz. 1938. április 1. 211-213. o. (J. M. Theonas c. könyvének 3. fejezete. OEC II. 789-799. o.)

Szocialista humanizmus és integrális humanizmus. (Humanisme socialiste et humanisme intégral.) In: Eckhardt Sándor: Új francia katolikus írók antológiája. Bp. Szent István Társulat, 1947. 102-104. o. (J. M. Humanisme intégral c. könyvének 2. fejezetéből. OEC VI. 392-394. o.)

Történetfilozófiai vázlat. (Pour une philosophie de l'histoire. (Részletek. In: Balogh József: Polgári történetfilozófia Szöveggyűjtemény. 1. köt. Bp. Tankönyvkiadó, 1964. 409-434. o. OEC X 611-761. o.)

Vallás és kultúra. 2. (Religion et culture.) In: Neotomizmus. Szöveggyűjtemény. Bp. Tankönyvkiadó, 1978. 241-271. o.

(J. M. Du régime temporel et de la liberté c. könyvének 2. fejezete. OEC V. 389-440. o)

A világiak apostolkodásáról. (L'apostolat des laics.) Ford. Dabóci Mária és Kuklay Antal. In: Fólia Selecta, Köröm, 1994. szeptember. 2-11. o. Cahiers Jacques Maritain, 15. 1987. október. 17-20. o.

*

MARITAIN, Raissa

Nagy barátságok. (Les grandes amitiés.) Ford. Rozorné Jávör Tünde. Bp. Szent István Társulat, 1986. 10-315. o.

*

II. Interjúk Jacques Maritainnel

DOHLOFF Lilly

„Az igazi kereszténység: mindent átfogó, nemzetközi emberiség!” (Beszélgetés J. M.-nel. Budapest, 1937. február 8.) In: Pesti Napló 1937. február 9. 8.o., Fólia Selecta, 1996. Szeptember. 6-8. o.

JUST Béla

Vakon rohanunk a katasztrófa felé. Beszélgetés Jacques Maritainnel irodalomról, világnézetéről. In: Nemzeti Újság, 1935. Július 21., Vigilia 61. évf. 1.sz. 1996. január. 51-54. o.

KILIÁN Zoltán

Beszélgetés Jacques Maritainnel a magyar katolikus irodalomról és a keresztény kultúra egységéről. In: Élet 20. évf. 13. sz. 1929. július 7. 271-272. o.

*

III. Jacques Maritain írásainak és előadásainak ismertetései

ECKHARDT Sándor

Jacques Maritain a zsidókról és az antiszemitizmusról. In: Hazánk 3. évf. 1. sz. 1948. január 1. 5. o.

(J. M. Les Juifs parmi les nations előadásának - Párizs, 1938. február 5. - ismertetése. OEC XII. 481-524. o)

ECKHARDT SÁNDOR

A világválságról. In: Hazánk 3. évf. 4. sz. 1948. január 23. 3. o. (J. M. Vatikáni nagykövetnek a francia kolóniához intézett újévi beszédének ismertetése. Un discours de M. Jacques Maritain a la Colonie Frangai-se. OEC IX. 1090-1098.o.)

Egy darabka európai történelem. (Maritain és Journet levelezésének kiadásáról.) In: Keresztény Szó 7. évf. 4. sz. Kolozsvár, 1996

FEJTŐ Ferenc

Könyvek szélére. J. M. A civilizáció alkonya - Le crépuscule de la civilisation - könyvének ismertetése. In: Szép Szó 8. köt. 3. füzet, 1939. május-június. 245-249. o.

G.L.

Jacques Maritain Budapesten. In: Elet 1937. február 21. 216. o., Folia Selecta, 1996. szeptember. 9-10.o.

Jacques Maritain a zsidókérdésről. In: Korunk Szava 8. évf. 15-16. sz. 1938. augusztus 1-15. 460. o.

(A Vie Intellectuelle-ben megjelent J. M. cikk ismertetése.)

„Mi, Franciaországnak katolikus népe...” (Tiltakozás a fajüldözés ellen.) In: Korunk Szava 8. évf. 19.sz. 1938. okt.1. 552. o.

MIHELICS Vid

Eszmék és tények. J. M. A garonnei paraszt - Le Paysan de la Garonne - c. könyvének ismertetése. In: Vigilia 32. évf.. 9. sz. 1967. szeptember. 615-619. o.

MIHELICS Vid

Eszmék és tények. J. M. A garonnei paraszt - Le Paysan de la Garonne - c. könyvének ismertetése. In: Vigilia 32. évf. 10. sz. 1967. október. 689-693. o.

RÓNAY György

Szent Tamás humanizmusa. J. M. Bergsontól Szent Tamásig - De Bergson a Thoma d'Aquin c. könyvének ismertetése. In: Hazánk, 1948. április.

SINKÓ Ferenc

Nagy ajándék a barátság. (Raissa Maritain Nagy barátságok c. Könyvének ismertetése.) In: Új Ember 1987. március 22.

SINKÓ Ferenc

Vihar a garonne-i remete körül. In: Új Ember, 1967. január 29.

SPRENGER M. Mercedes

Raissa Maritain visszaemlékezései. A nagy barátságok - Les grandes amitiés - c. könyvének ismertetése. In: Vigilia 13. évf. 11. sz. 1948. november. 694-700. o.

STOLCZ, Anselm

A keresztény filozófiáról. In: Korunk Szava 4. évf. 12. sz. 1934. június 15. 233-234. o.

(A római Angelicumban tartott előadás ismertetése.)

*

IV. írások Jacques és Raissa Maritainról

ANDRÁS Károly

Maritain és a Vigilia In: Vigilia 60. évf. 3.sz. 1995. március. 166-171. o.

BOZÓKY Mária

Maritainék és koruk. In: Vigilia 50. évf. 9. sz. 1985. szeptember. 694-696. o.

CSELÉNYI István Gábor

Maritain perszonalizmusai. In: Pedagógiai Műhely, Nyíregyháza, 1994. február. 21-26.0.

DABÓCI Mária

Jacques Maritain. In: Jel 5. évf. 3. sz. 1993. június. 71-72. o.

DABÓCI Mária

Jacques Maritain ma. In: Vigilia 50. évf. 9. sz. 1985. szeptember. 697-703. o.

DABÓCI Mária

Élet a betűk mögött. (J. M. Konferencia. Róma, 1993. október 21-24.) In: Mérleg 30. évf: 1994. 1. Sz. 15. o.

ENDRÖDY László

A francia bölcsélet új útja. In: Magyar Szemle 40. köt. 3. sz. 1941. 161-166. o.

FÁBIÁN István

A francia konzervativizmus filozófiai alapvetői. Mauroas, Seillere, Maritain. In: Minerva 6. évf. 4-10. sz. 1927. 143-156. o., Klny. Budapest, 1928. 18. o.

FEJTŐ Ferenc

Kereszténység és szocializmus. Hozzászólás Maritain könyvéhez, az integrális humanizmusról. In: Szép Szó 5. köt. 1. füzet, 1937. július-augusztus. 12-27. o.

GÁBRIEL Asztrik

Jacques Maritain vatikáni követ. In: Új Ember 1946. január 27., Folia Selecta, 1996. szeptember. 11-14. o.

GÁL István

Claudel és Maritain magyar kapcsolataihoz. In: Vigilia 41. évf. 7.sz. 1976. július. 460-464. o.

A Nouvelle Revue de Hongrie öt levele J. M.-hez.

GALÁNTAI Mária

Jacques Maritain végrendelete. In: Új Ember 1971. február 21.

HÁRSING László

A filozófiai gondolkodás Fichtétől Gadamerig. 2. (Főiskolai jegyzet.) Miskolc, Kecskeméti Tanítóképző Főiskola, 1991. Soksz.

J. M.-ről 173-175. o.

Híresztelések Maritain körül. In: Új Ember 1965. február 7.

IJJAS Antal

Jacques Maritain élete és életműve. In: Új Ember, 1959.október 4.

IJJAS Antal

Jacques Maritain évforduló. In: Új Ember, 1982. november 7.

IJJAS Antal

Jacques Maritain nagy kalandja In: Új Ember, 1972. február 27.

IJJAS Antal

Jacques Maritain szerzetbe vonul? In: Új Ember, 1961. május 28.

JUST Béla

Jacques Maritain. In: Élet 20. évf. 10. sz. 1929. máj. 26. 193-194. o.

KATONA Jenő

Jacques Maritain. In: Korunk Szava, 7. évf. 4. sz. 1937. február 15. 115. O. J. M. budapesti előadása alkalmából

KECSKÉS Pál

A bölcsélet története. Bp. Szent István Társulat, 1981. 505-506. o.

KUKLAY Antal:

Jacques Maritain a demokráciáról. In: Foólia Selecta, Köröm, 1995. december. 14-22. o.,

KUKLAY Antal:

Demokrácia és helyi demokráciák. Bp. Magyar Jacques Maritain Egyesület, 1995. 5-19. o.

J. M. társadalombölcseleti műveinek bibliográfiájával.

LELOTTE, Fernand

A XX. század konvertitái. 1. köt. Bp. Ecclesia, 1986. 117-131. o.

m. j.

Róma után Debrecen. Maritain dokumentumok. In: Magyar Nemzet 1993. november 18. 24. o.

Maritain megcáfolta szerzetbe vonulását. In: Új Ember 1961. Június 11.

MÁRKUS György - TORDAI Zádor

Irányzatok a mai polgári filozófiában. 2. Kiad. Bp. Gondolat, 1972. Jacques Maritain. 185-204. o.

Megalakult a Magyar Maritain Egyesület. In: Új Ember 1993. június

Mérhetetlen szomjúság a szellem után. In: Új Ember 1949. május 22.

Mesterek és tanítványok. In: Mérleg 3. évf. 1.sz. 1967. január. 69-85. o.

MOLNÁR Tamás

A megtorpant humanismus. In: Új Magyarország. 4. évf. 181.sz. 1994. augusztus 4. 12. o.

Nagy barátságok. (A debreceni kiállításról.) In: Hajdú-Bihari Napló. 50. évf. 276.sz. 1993. november 25. 7. o.

NÉMETH László

Három kortárs. Könyvismertetések. Maritain: Primate du spirituel. In: Tanú, 2. évf. 7.sz. 1934. február. 19-25. o.

NYÍRI Tamás

A filozófiai gondolkodás fejlődése. 3. kiad. Bp. Szent István Társulat, 1991. 490-491. o.

PAPINI, Roberto

Jacques Maritain időszerűsége. A Mérleg interjúja. In: Mérleg, 19. évf. 4.sz. 1983. 322-328. o., Veritas, 1992. 3.sz. 31-33. o.

PAPINI, Roberto

Maritain politikai filozófiája. A Teljes humanizmus-tól Az ember és állam-ig. In: Távlatok 7. évf. 3.sz. 1992. 301-315. o.

PATAKI FERENC

Személyiségelmélet és pedagógia a marxizmusban és a neotomizmusban. In: Magyar Filozófiai Szemle 7.évf. 4.sz. 1963. 615-654. o.

RÓNAY György

Emberibb világrért. In: Új Ember 1948. január 25. 5. o.

RÓNAY György

In memóriám Jacques Maritain. In: Vigilia 38. évf. 7. sz. 1973. július 490. o.

RÓNAY György

Jacques Maritain, vagy az igazi modernség. In: Új Ember 1946. augusztus 18. 13. o.

RÓNAY György

A modern egyházatya. Maritain nyolcvan éves. In: Új Ember 1962. augusztus 26., Folia Selecta, 1996. szeptember. 15-17. o.

SINKÓ Ferenc

Az „égi koldus” hazájára talált. In: Új Ember 1973. május 29.

SINKÓ Ferenc

Egy kis magyar Maritain jubileum. In: Új Ember 1986. szeptember 28.

SZ. Gy.

„Temps Présents”. (A hetilap megindulásáról.) In: Korunk Szava 7. évf. 23. sz. 1937. december 1. 692. o.

SZABÓ Ferenc

Maritain humanizmusa. In: Magyar Nemzet 1992. december 5. 11. o.

SZABÓ Ferenc

Megalakult a Magyar Maritain-Egyesület. In: Távlatok, 11. évf. 1993. 3. sz. 413-415. o.

SZALAY Jeromos

Francia irodalom és katolicizmus. Pannonhalma, 1942. Maritain. 67-69. o.

TURGONYI Zoltán

Jacques Maritain a politikáról. In: Magyar Szemle, Új folyam. 3. évf. 12. sz. 1994. december. 1320-1327. o.

TURGONYI Zoltán

Kereszténység, humanizmus, politika. Magyar szekciót alakít a Nemzetközi Jacques Maritain Intézet. In: Heti Magyarország, 29. évf. 3. sz. 1992. január 17. 8. o.

VÁRKONYI Nándor

Pergő évek. Bp. Magvető, 1976. Maritainról 89. o.

VIDRÁNYI Katalin

Mit tehet egy skolaszta a XX. században? In: Világosság 11. évf. 10. sz. 1970. október. 577-585. o.

Világirodalmi lexikon. 8. köt. Bp. Akad. K. 1982. 23-24. o.

+

Kiegészítéseket köszönettel vesznek a bibliográfia összeállítói.